

vivat academia

berichtenblad van het Verbond der Vlaamse Academici

verschijnt viermaal per jaar

nr 86 april - mei - juni 1994

Inhoud

Verslag Algemene Ledendag 1994 te Leuven	Prof. Dr. PONETTE E Schoonzichtlaan 40 3020 WINKSELE	1
Cultuurverspreiding in Vlaanderen	Lamens	3
Inleiding	L. Callens	BU-
De ontroering toegankelijk	N. D'huist	7
Groeit de cultuurkloof	N.D'hulst	12
Slottoespraak	E. Ponette	18
Uit de afdelingen		22
Briefwisseling		23
Gemeenschappen en Gewesten: Het verdriet Van Vlaanderen	R. Senelle	25
Manifest van het Davidsfonds	R. Vandenberghe	28
Boekennieuws	R. Vandenberghe	29

Tot uw dienst : de leden van het hoofdbestuur.

Alg. Voorzitter :

Prof. Dr. E. Ponette, Schoonzichtlaan 40, 3020 Winksele

Alg. Ondervoorzitters :

Lic. M. Grela, Carnegieaan 47, 3500 Hasselt

Lic. G. Steel, Fort Lapin 41, 8000 Brugge

Alg. Sekretaris :

Apr. R. Lamens, Kerkstraat 46b, 2870 Ruisbroek (Antw.)

Alg. Penningmeester

Lic. F. Smets, Oostvaarddijk 17, 2830 Willebroek

Adjunktsecretaris :

Prof. Dr. Sc. R. Vandenberghe, Keuzekouter 54, 9031 Drongen

Ir. M. Van Dongen, Bredabaan 764, 2170 Merksem

Ir. L. Callens, Keltenlaan 23, 9880 Aalter

ALGEMENE LEDENDAG 1994 te LEUVEN.

Voor deze ledendag waren we te gast in de gouw Brabant. Het werd een succes over de hele lijn!

Bij de verwelkoming in de grote zaal van het Leuvense stadhuis stak de pit er reeds in. 130 VVA-leden meldden zich aan voor geleide bezoeken aan het 15de-eeuwse Stadhuis, de Sint-Pieterskerk eveneens uit de 15de eeuw en het 13de-eeuwse Groot Begijnhof aan de Schapenstraat. Onder de leiding van vijf knappe stadsgidsen werden de bezoekers ingewijd in de Brabantse Gotiek, bewonderden de oude infirmerie (nu de Faculty Club), het Convent van Chièvres in het Groot Begijnhof, de prachtige gotische raadszaal in het Stadhuis, het "Laatste Avondmaal" van Dirk Bouts, "Kristus op de koude steen" en "Fiere Margriet" in de Sint-Pieterskerk.

Een heerlijke koffiereceptie, aangeboden door het college van Burgemeester en Schepenen, warmde de deelnemers terug op. Een korte toespraak door de schepenen van toerisme van de stad Leuven, C. Devlies, sloot stijlvol het eerste luik van de ledendag af.

Dank zij de bereidwillige diensten "Informatie en Onthaal" en "Studentenaangelegenheden" van de KUL kon de academische zitting georganiseerd worden in de promotiezaal op de eerste verdieping van de universiteitshal van de Leuvense Alma Mater.

Het thema "Cultuurverspreiding in Vlaanderen" was een zeer goede keuze. Alle aanwezige VVA- en NIA-leden - jong en oud - waren opgetogen over het gebodene.

Een stemmige bierreceptie - gesponsord door Interbrew - bracht de circa 200 aanwezigen samen in de unieke jubileumzaal. Door een communicatiestoornis daagden de schenkers niet op en moesten de hoofdbestuurleden zelf de tapkranen hanteren, wat de stemming nog ten goede kwam!

Het kasteel van Horst was voor sommige VVA- leden blijkbaar moeilijk te vinden! Was het onder invloed van het bier ofwel door slecht kaartlezen? De

laatst kwamen toe met anderhalf uur vertraging! De poortridders hadden reeds hun post verlaten en lieten de laatste academici zonder slag of stoot binnensluipen. Geen wachtwoord meer maar ook geen voorgerecht meer! De organisatoren konden de koks paaien zodat vanuit de middeleeuwse keuken toch nog heerlijk smakende gerechten opgediend konden worden. De heerlijke Hagelanderwijn - zo geroemd door de Rode Ridder - droeg bij tot een optimale stemming en deed alle reisperielen vergeten.

De 150 tafelgenoten namen entoesiast afscheid van de gouvvoorzitter en de gouv Brabant!

Raoul Lamens

Het panel tijdens de academische zitting

CULTUURVERSPREIDING IN VLAANDEREN

(academische zitting 12/3/94 ter gelegenheid van de algemene ledendag te Leuven).

Volgens Mevrouw **Frie Leysen** (Kunstgeschiedenis KUL, 3 jaar Festival van Vlaanderen, 11 jaar leiding De Singel/Antwerpen, huidige directrice van het Internationaal Kunstenfestival) zijn voor de cultuurverspreiding in en vanuit Vlaanderen vier zaken essentieel:

1. openstaan voor andere culturen zoals de franstalige cultuur in Wallonië en de niet- Europese cultuur;
2. het onderwijs moet opnieuw de basis worden voor de cultuurverspreiding;
3. de elitaire kunst moet worden aangemoedigd;
4. de Europese eenmaking moet cultureel onderbouwd worden wil deze lukken.

In verband met het openstaan voor andere culturen kloeg spreker het feit aan dat er nog geen cultureel akkoord bestaat tussen Vlaanderen en Wallonië, daar waar er culturele overeenkomsten bestaan met landen uit de hele wereld.

Ze stelde ook de arrogantie van de Europese cultuur aan de kaak; wij aanvaarden slechts vreemde culturen als deze ergens op onze cultuur gelijken! Ze stelde ook de keuze tussen kwantiteit en kwaliteit in vraag.

Volgens Mevrouw Leysen dreigt de kwantitatieve norm het cultuurleven te verstikken!

De Heer **Norbert D'hulst** (Romaanse Filologie KUL, secretaris-generaal van het Davidsfonds) voelt de dreiging van het wegdrukken van de eigen boekenproductie in de kleinere taal- en cultuurgebieden door goedkopere internationale produkten. Voor het Davidsfonds zou het goedkoper uitkomen boeken in vierkleurendruk over te nemen uit de VSA in plaats van deze zelf uit te geven. De engelstalige werken zijn veel goedkoper omdat hun virtueel lezerspubliek 200 miljoen personen bedraagt tegen 6 miljoen Vlamingen (of desgevallend 20 miljoen nederlandstaligen)!

Hij ziet bovendien drie verontrustende evoluties:

1. er ontstaat een éénrichtingsverkeer vanuit het buitenland naar Vlaanderen (en niet omgekeerd!) met als gevolg beïnvloeding van onze jeugd door andere culturen;
2. door de informatisering van het maatschappelijk leven ontstaat een nieuw leesproletariaat en dreigt een analfabetisme in sommige sociale groepen;

3. niettegenstaande de grotere financiële middelen en meer vrije tijd daalt het aantal leesuren bij de middengroep ten voordele van het TV-kijken; daarentegen is er een elite, die meer leest dan vroeger.

Spreker pleit voor:

1. leesbevordering door samenwerking tussen alle partners (ook de audiovisuele media), initiatieven op school, oprichten van leesclubs in sociaal- culturele groepen;
2. vormingsinitiatieven naar de middengroep toe; in kleine cultuurgebieden kan een elite slechts blijven bestaan als de middengroep de "humus" vormt;
3. een niet-economische kijk op de cultuur; het mag geen zaak van de vrije markt worden!

Het aandachtig publiek tijdens de academische zitting

De Heer **Cas Goossens** (Germaanse Filologie KUL, administrateur-generaal van de BRT, Europees co-voorzitter van "DAVID") stelt dat de elektronische media de grootste maatschappelijke invloed hebben en het krachtigste middel zijn om de cultuur te verspreiden en promoten. De openbare omroep heeft daarbij de opdracht vorming te brengen. Alhoewel de BRTN zoals de BBC

ernaar streeft "to make good programmes popular and popular programmes good", halen de kwalitatief hoogstaande culturele programma's nooit hoge kijkcijfers.

Hij noemt dit het "verraad van de intellectuelen"!

Bovendien dreigt een éénrichtingsverkeer vanuit het buitenland naar Vlaanderen toe. Tegen het jaar 2000 kunnen 3.500 satellietkanalen Europa bewerken! Er groeit bovendien een concentratie van internationale macht in de handen van enkelen. Volgens spreker dreigen we op TV-gebied gemarginaliseerd te worden; de vraag is of we in Vlaanderen nog eigen cultuurproducties zullen te zien krijgen?

Aan BRTN kost één uur drama 15 miljoen; in de VSA kan men hieraan 50 miljoen spenderen. De VSA kunnen bovendien rekenen op een veel ruimere verkoopbasis!

De enige oplossing voor de kleine taalgebieden in Europa is - volgens Cas Goossens - de aaneensluiting van de kleine omroepen in één groot blok (het "Davidblok") teneinde hun culturele eigenheid te verdedigen én aan cultuurverspreiding te doen.

Voor dit verweer is een openbare omroep onontbeerlijk.

Spreker vraagt VVA de notie van een efficiënt en adequaat uitgeruste openbare omroep te verdedigen en mee te ijveren om de onmisbaarheid ervan te doen erkennen door de overheid zoals dit in Duitsland door het arrest van het Federale Grondwettelijke Hof te Karlsruhe werd gedaan. Indien deze "conditio sine qua non" vervuld is kunnen daarnaast commerciële omroepen opgericht worden.

Tijdens het interessante debat, dat hierop volgde, werd gediscussieerd over de besteding van het kijk- en luistergeld door minister Weckx, het verdedigen en bekostigen van experimentele en elitaire kunst, de rol van de kunstenaar in de maatschappij, de onderschatting van het publiek, het verschil tussen kunst en cultuur, het gevaar van het uitspelen van de massa tegen de elite.

Stof genoeg om een gans symposium te vullen!

Algemeen voorzitter **Eric Ponette** rondde de boeiende uiteenzettingen en discussies af met een hoogstaande toespraak, die we verder in dit temanummer afdrucken.

Deze academische zitting in de statige promotiezaal van de Universiteit, bijgewoond door circa 200 leden van VVA en NIA (Leuvense vereniging van academici "Nos lungit Academia") en de schepenen van Cultuur van de stad Leuven, verraste én sprekers én aanwezigen door de verrijkende inhoud en scherpe analyse van heden en toekomst.

Mede door de aanwezigheid van vele sleutelfiguren uit de culturele sector en professoren uit de beleidsorganen van de universiteit (Rector Roger Dillemans moest zich tot spijt laten verontschuldigen) hoopt het VVA-hoofdbestuur op het vlak van de cultuurverspreiding in Vlaanderen inderdaad wat op gang te krijgen!

Raoul Lamens.

TER INLEIDING.

(inleiding door de moderator)

Je kan maar zinvol met iemand praten als je zelf wat zinnigs te zeggen hebt. Het cultiveren van een duidelijke en herkenbare eigen identiteit is onmisbaar om naar buiten te kunnen treden. We zijn natuurlijk snel herkenbaar aan onze taal, al is die dan slechts het topje van de ijsberg: "de natuurlijke bedding", noemde Gerrit Komrij haar, "van dwang en regels uit vervlogen kinderjaren, waardoor het denken stroomt. De reidans van associaties die daarna door elke lichtval, elke straattegel wordt opgeroepen".

Uit zelfrespekt mogen we die bedding niet laten opdrogen. Je hoort nochtans met een regelmaat van tijden klagen over allerlei belabberde toestanden rond onze cultuur: te weinig cultuurbewustzijn, lauwe culturele opvoeding, te weinig geld, tot en met het gevaar te verzuipen in de Europese soep, die blijkbaar bij voorkeur van andere ingrediënten gekookt wordt.

Het hoofdbestuur heeft al meerdere keren vastgesteld dat academici goed geplaatst zijn om het proces in beweging te zetten van wat Bredero "het verkeren" zou noemen (de fameuze geldstromen, om het bij één voorbeeld te houden). In deze optiek hebben we Mevrouw Frie Leysen, de heren Norbert D' hulst en Cas Goossens uitgenodigd om ons hun visie over cultuurspreiding uit de doeken te doen. Ieder van hen heeft een specifieke hefboom in handen, die bij dit proces te pas komt.

Leo Callens.

DE ONTROERING TOEGANKELIJK

(Deze tekst is een herwerking van een bijdrage in het boek 'De dans met de werkelijkheid. Over kunst in de cultuur', Leuven, Davidsfonds, 1992)

Een cultureel proletariaat, een nieuw alcoholisme

Niettegenstaande alle mooie intenties van de jaren '60 is er een kloof gebleven tussen de brede massa in Vlaanderen en het kunstgebeuren. Als men rekening houdt met de veel hogere scholing, met de enorm toegenomen vrije tijd en financiële middelen, kunnen we zelfs spreken van een achteruitgang. Naast een zeer beperkt aantal gezinnen waar kunstbeleving nog een plaats heeft, is er een cultureel proletariaat gegroeid. Grote groepen van onze samenleving blijven nagenoeg afwezig in het artistieke gebeuren. Ze consumeren alleen nog de massaproducten van de amusementsindustrie. T.v.-series, t.v.-shows en t.v.-spelletjes zijn voor deze nieuwe paupers het alcoholisme van de late 20ste eeuw. Heel wat programmamakers zijn ongelukkig met deze evolutie. Maar men ontkomt niet aan de indruk dat sommige van hun collega's de massa blijkbaar cynisch afgeschreven hebben, en overgeleverd aan pulp en kitsch.

In een tijd waarin men de mond vol heeft over de zwakken en de weerlozen, is dit onbegrijpelijk. Zeker omdat cultuurarme gezinnen zo talrijk zijn en hun zoveel ontzegd wordt. Cultuur, en inzonderheid kunst, maken de hele persoon rijker, ze laten hem intenser en dieper voelen, leven en beleven. Kunst biedt zoveel zinvols meer, dat niet in woorden te vatten is, maar dat dicht ligt bij het kunstwerk van de natuur. Daarover schreef cultuurfilosoof prof. dr. Ulrich Libbrecht, een van de grondleggers van de natuur- en milieubeweging in Vlaanderen, het volgende: "De natuur is gekenmerkt door zoveel schoonheid, dat ge u afvraagt waarom een bloem zo mooi moet zijn. Als een ingenieur ze zou maken, dan zou ze ook werken, maar ze zou lelijk zijn, lawaai maken en stinken. De bloemen die nu weer onze lente sieren, zijn allemaal zo mooi, al gaan ze maar een paar dagen mee. Hun taak is niet alleen in de voortplanting gelegen -dan moesten ze niet zo mooi zijn-, maar ook in de ontroering van de mensen". Omdat deze ontroering op artistiek vlak voor de mensen en de samenleving een onschatbare rijkdom is, moet de kloof tussen kunst en massa effectief worden gedicht.

Zonder schepping is er geen kunst. Zonder beleving al evenmin. Terecht gaat in het spreken over kunst grote aandacht naar de creatie en de beleving. Daarbij mag evenwel de rol van de 'kunstbemiddeling' niet worden onderschat. Kunstbemiddeling -en daarbij rekenen we hier zeker niet de commerciële activiteit van een aantal circuits- is meestal onmisbaar om mensen naar kunst te brengen -en kunst naar de mensen; zij geeft hen kijk, gevoel, smaak; zij raakt hen en maakt ze attent. En wie van oordeel is dat de kunst ongenaakbaar in haar ivoren toren mag blijven, dient zich wel te realiseren dat we in een democratie leven. En dat precies daarom een breed maatschappelijk draagvlak voor kunst onmisbaar is, tenminste als men ervan overtuigd is dat de overheid financieel een taak heeft tegenover de kunstschepping. Een kunstenbeleid dat kost, is in ons politiek-economisch bestel moeilijk houdbaar als het publiek er onverschillig tot vijandig tegenover staat. Ook daarom is de rol van de kunstbemiddeling zeer belangrijk.

Waardering voor bemiddeling

Het verschijnsel is u voldoende bekend: zodra men hoort spreken over een maatschappelijke taak, denkt men aan het onderwijs. Dat is ook het geval voor kunst. Het kunstonderwijs speelt een grote rol in de kunstzinnige vorming in Vlaanderen. Heel wat professionelen worden er opgeleid. Maar ook vele andere mensen kunnen er zich in hun vrije uren initiëren of vervolmaken in een of andere kunsttak. Dat vele duizenden elke week de weg van academies gaan, is voor schepping en beleving van kunst van onschatbare waarde. Daarom moet dit soort vorming aangemoedigd worden, moet de drempel verder worden verlaagd.

Kunst zou meer aan bod kunnen komen in het algemeen onderwijs, stellen we terecht vast. En toch moeten we voorzichtig zijn in onze verwachtingen, want u weet het al: het onderwijs is overvraagd en ondergewaardeerd. De ongelijke concurrentie van de audiovisuele media en van de amusementsindustrie heeft de impact van de school erg aangetast. Wat we als gezin zélf niet meer aankunnen, of waarvoor we geen tijd willen vrijmaken, wordt doorverwezen naar onderwijzers en leraars. We verliezen daarbij dan uit het oog dat hun invloed de jongste decennia sterk is verminderd en dat een frêle opdracht als kunstzinnige vorming maatschappelijk weinig gedragen wordt. Zij staat onder de zware druk van een samenleving waarin het economisme hoogtij viert en waarin b.v. computerkunde zoveel belangrijker wordt geacht. Hoed af dus voor

de talrijke leerkrachten die -zonder veel aanmoediging of openbare waardering- er toch maar in slagen hun leerlingen de eerste belangrijke schoonheidservaringen te laten beleven.

Over de rol van de media, inzonderheid de audiovisuele, in de kunstbemiddeling zou veel te vertellen vallen. Sinds precies de vorige Vlaamse minister van cultuur enkele jaren geleden de sluizen van de televisieconcurrentie -nagenoeg zonder voorwaarden- wijd open zette, hebben we kunnen vaststellen wat publiciteit en kijkcijferterreur concreet met zich meebrengen voor het peil van een openbare omroep met een educatieve functie. Laten we hopen dat Max Wildiers niet verder in het gelijk wordt gesteld door de feiten wanneer hij het terzake heeft over het IMA, het Instituut voor Mentale Afstomping. Dat het nochtans ook anders kan, bewijst bij voorbeeld de weerklink en het internationale succes van de schitterende BRTN-televisiereeks van Harold van de Perre over Van Eyck, Rubens en Bruegel: kunst van vroeger gebracht in een persoonlijke en vernieuwende visie, kunst voor altijd. Met deze uitzendingen bewees het medium wat het kan betekenen voor de kunst in Vlaanderen, én voor Vlaanderen in de wereld.

De rol inzake kunstbemiddeling van het sociaal-cultureel werk kan nauwelijks overschat worden. In tegenstelling met de school werkt het op vrijwillige basis. Minder dan de audiovisuele media moet het de smaakgrilletjes van het publiek achterna lopen. Ook al is het niet helemaal immuun voor de concurrentie van de amusementsindustrie, toch kan het autonoom zijn weg gaan omdat het de mensen verrijkt door ontmoeting, dialoog en uitwisseling. Zowel particuliere instanties als de overheid kunnen voor kunst actief samenwerken met het in Vlaanderen zeer sterke verenigingswerk, dat een unieke weg is om mensen bij het kunstgebeuren te betrekken.

Onderwijs, media en cultureel werk: omdat ze alle drie zoveel kunnen betekenen voor de kunstbeleving van zovelen in Vlaanderen, moeten ze daarvoor impulsen, middelen en waardering krijgen.

De verantwoordelijke overheid

Meteen zijn we gekomen bij de rol van de overheid. De overheid zal aanzienlijk meer middelen moeten overhebben voor kunst, voor creatie maar zeker ook

voor beleving van kunst via de geciteerde kunstbemiddelaars. Het is geen nieuws meer, maar de bedragen die zij nu besteedt aan kunst, zoals aan cultuur in het algemeen, zijn belachelijk klein als men ze ziet naast die voor andere sectoren. Wat betekent het hele kunstenbudget, muziek en literatuur inclusief, naast b.v. het onderhoud van ons autowegennet? of de uitgaven voor klinische biologie? of de aankoop van sommig legertuig? Sponsoring is uiteraard welkom, maar men hoeft cultureel niet erg actief te zijn om te weten dat sponsoring niet veel meer kan zijn dan publiciteit. En dat de uitgaven voor sponsoring afgewogen worden aan de return van andere publiciteit. En dat cultuursponsoring in heel wat bedrijven maar een fractie is van b.v. de sportsponsoring. Een overheid die verwijst naar sponsoring, zoekt een alibi om zelf haar rol niet te moeten vervullen en middelen daarvoor vrij te maken. De noden zijn nochtans groot: kunstbemiddeling, bezoekersgerichte infrastructuur, musea en tentoonstellingen, educatieve projecten en diensten vragen voldoende budgetten.

De rechtstreekse actie van de overheid op het vlak van kunst, zoals van cultuur in het algemeen, wordt evenwel het best beperkt gehouden. Daarvoor pleiten o.m. de nood aan soepelheid en efficiëntie, de publieksgevoeligheid en -gerichtheid, het pluralisme van onze democratie dat niet kan toelaten dat de overheid ook nog 'de macht over de geesten' verwerft. Toch zal ze op cultureel vlak haar verantwoordelijkheid moeten opnemen, o.a. inzake het kunstpatrimonium. Dit kunstpatrimonium moet -zoals in de hoogtepunten van onze geschiedenis- verder worden uitgebouwd door bestelling van nieuwe kunstwerken: schilderwerken en grafiek, beelden, maar zeker ook gebouwen. Het is een belangrijke steun aan de kunstschepping, maar ook -als ze oordeelkundig gebeurt- een cultuurinvestering voor de komende generaties. Het bestaande patrimonium moet toegankelijk worden gemaakt. Maar allereerst moet het in stand worden gehouden door restauratie of aanpassing met het oog op eventuele nieuwe functies. Het is toch niet denkbaar dat het beste van wat in tijden van relatief zeer grote armoede werd gemaakt, in deze periode van voorheen ongekende overvloed niet eens meer zou kunnen worden onderhouden? Het minste dat we kunnen vragen is dat de overheid haar eigen waardevolle kunstwerken en beschermde monumenten niet langer laat verkommeren en dat ze haar engagementen inzake restauratie tegenover de individuele burger nakomt, integraal, stipt en zonder bureaucratie papperij.

van zijn inkomen uit de creatie van kunst en van afgeleide produkten. In onze tijd is dit kunstzinnig verleden -Flanders' Technology ten spijt- nagenoeg onze enige imago-troef, samen met de uitstraling van sommige hedendaagse kunstenaars. Omdat kunst zo belangrijk is voor wat we zijn en voor wat we naar buiten toe betekenen, moet de Vlaamse overheid meer middelen vrijmaken voor het kunstenbeleid. Dat moet gericht zijn op kunstbeleving door een zo ruim mogelijk publiek en op de bewaring en de vernieuwing van ons kunstpatrimonium.

Ook van de meeste gemeentebesturen zullen meer middelen moeten gevraagd worden voor kunst, voor de initiatieven ook die verenigingen nemen om kunst naar de mensen te brengen. Het hele kunstbudget van talrijke gemeenten blijft een peulschil naast wat gaat naar b.v. passieve sport, ruilverkaveling, wegen-aanleg. Het is typerend dat op zovele plaatsen het ambt van schepen van Cultuur zowat het laatste is in rang, vooral geschikt om aankomende politici wat bekendheid en sympathie te laten verwerven. Zo iemand vertelde me onlangs dat hij heel gelukkig was met zijn promotie tot schepen van Openbare Werken omdat hij -dank zij zijn budgettaire mogelijkheden- nu eindelijk iets effectiefs zou kunnen doen voor cultuur. De feiten geven hem gelijk.

Vlaanderen moet niet alleen een land worden met kunst in huis, met kunst op school, maar ook met kunst in de gemeente: in haar gebouwen, in haar straten, maar meer nog in de permanente aandacht van haar bestuurders. Een goed Vlaanderen kan immers niet anders zijn dan een samenleving met gevoel en bezieling naast rede, met verdieping en zingeving naast economie, met creativiteit en kunst naast kunde.

Norbert D'hulst

GROEIT DE CULTUURKLOOF ?

(Deze tekst is een herwerking van een bijdrage in het boek 'Cultuur: dichter bij de mensen?', Leuven, Davidsfonds, 1988)

Utopieën van gisteren, realiteiten van nu

Vanuit een panoramische observatie van het algemeen maatschappelijk en cultureel leven in Vlaanderen, schreef bisschop Paul Schruers enkele jaren geleden: "Als wij nadenken over tekenen van hoop dan gaat het zeker niet om een naïef of beaat optimisme of om een zelfzeker triomfalisme. Er kan ook een gewettigd optimisme bestaan. Maar dit optimisme kan slechts hoopvol zijn, in de mate dat wij nuchter de concrete situatie en de problemen die ermee samengaan, onder ogen zien. Dit kan geen tijd zijn voor een naïef optimisme of een blind triomfalisme, waardoor alle problemen worden weggepraat. Een van de belangrijkste christelijke deugden op dit ogenblik is: nuchterheid. Nuchterheid betekent: bereid zijn om de reële moeilijkheden van de huidige situatie te zien. Want moeilijkheden zijn er." (Paul Schruers, Tekenen van hoop, 1978, p. 9) Deze vaststelling geldt zeker voor wat op cultureel vlak gebeurt. Er zijn in Vlaanderen immers reële problemen, vooral inzake cultuurspreiding en -beleving.

In een ver en in een recent verleden hebben wij in Vlaanderen idealen gehad en dromen gekoesterd. Vele zijn nu gerealiseerd: de utopieën van gisteren, realiteiten van nu. Andere werden illusie, waanbeelden die overjaars en onvruchtbaar achter ons liggen. Eén van die illusies is, dat de beschaving van de vrije tijd, de fameuze 'civilisation des loisirs' zou leiden tot alleen maar cultuurbetrokken mensen die, leergierig en geïnteresseerd, actief zouden deelnemen aan het hele maatschappelijk leven. Via de 'éducation permanente' - nog een modewoord van een generatie terug - zouden allen cultuur en samenleving actief mee-maken in plaats van ze passief te ondergaan. Het landschap van cultuurspreiding en van cultuurbeleving is heel anders geëvolueerd. Naast onmiskenbaar gunstige zijden vertoont het ook negatieve ontwikkelingen die, precies omdat ze even zovele uitdagingen zijn en opdrachten inhouden, hierna in enkele soms wel donkere strepen geschetst worden.

Na een periode van toenadering, onder meer dank zij de veralgemening van het onderwijs en de uitbouw van het sociaal-cultureel werk, groeit de massa opnieuw weg van cultuur. "Men hoeft niet de hele zee te drinken om te weten dat ze zout is", en de vorige minister van Cultuur hoefde evenmin een - dure en methodologisch zonder meer slechte - enquête te laten uitvoeren om vast te stellen wat we dikwijls ervaren en wat in ruime mate uit eerder - ernstig - onderzoek bleek: ondanks veel meer vrije tijd en aanzienlijk meer financiële mogelijkheden, gaat de grote massa niet beduidend méér naar cultuur. Er is niet alleen de vaststelling dat één Vlaming op twee nooit een boek leest (en wat voor soort boeken wordt door de andere helft gelezen? - het aanbod is niet altijd opmonterend). Ook andere cijfers zijn ongunstig. En wie denkt dat via de verzamelde zenders op de beeldbuis toch wat cultuur aangeboden wordt, heeft gelijk, maar de kijkcijfers leren ook hem hoe weinig daarvan bekeken, laat staan beleefd wordt.

Al te gemakkelijk wordt dan maar het onderwijs als verantwoordelijke aangewezen. Maar precies dit onderwijs, dat inderdaad een belangrijke culturele opdracht heeft, is overvraagd en ondergewaardeerd en voert zo al een ongelijke sisyfusstrijd tegen publicitaire desinformatie en commerciële manipulatie van kinderen en jonge mensen. Het is overigens niet weinig paradoxaal dat uitgerekend de minister die Vlaanderen met een commercieel tv-net opzadelde, de zorg voor cultuur dan maar afrolde op het onderwijs, en de mensen wijsmaakte dat cultuur het meer moet hebben van sponsoring en andere vormen van commerciële goodwill.

Het schrale eilandje van de ikzucht

Als de massa geen aansluiting heeft bij kwaliteitscultuur, dan is dit, vrees ik, in ruime mate te wijten aan sommige smaakmakers in media, aan een bepaalde happy-few, een would-be elite, die bij de avant-garde van de avant-garde zweert, zich opsluit in een steeds enger wordend kringetje en vandaar uit zelfgenoegzaam neerkijkt op andere, soms meer klassieke cultuuruitingen, die nochtans ook eens avant-garde waren. Deze gewezen intelligentsia, die haar jaren 68 blijkbaar reeds lang verdrongen heeft, trok zich hautain terug in een anti-sociaal elitisme. De anderen, de grote massa, zijn het voorwerp van haar cynisme; die zogenaamde achterlijken zijn voor haar blijkbaar alleen goed voor commercianten en amuseurs. Teveel van de programma's op de Vlaamse t.v. geven van cultuur dit beeld van iets onbegrijpelijks, onwezenlijks ook, en

onbereikbaar, maar dan meestal niet wegens zijn verhevenheid. Want cultuur is in sommige kringen al lang niet meer het - allicht wat te idealistische - ware, goede, mooie, maar wel het onware, ontluisterende en abjecte. Mede daarom groeit de kloof tussen mensen en cultuur.

De jongste jaren vooral dreigt cultuur een zaak te worden van passieve consumptie. De overgeïnformeerde, door probleemgestreel bevredigde en door publiciteit overmande massamens trekt zich meer en meer terug in een ik-wereldje. Hij wordt in deze passiviteit bevestigd door de oprukkende vrijetijdsindustrie, die in passieve consumenten een nieuwe markt ontwaart. Intussen verwordt cultuur tot een snelle opeenvolging van publicitair bepaalde modes, oppervlakkig en ontgoochelend. In dit verband werd in de Vlaamse Raad prof. Stalpers geciteerd, niet toevallig een Nederlander, omdat men in het Noorden blijkbaar - door steeds sneller vooruit te gaan - uiteindelijk belandt waar de trage Vlaming was blijven stilstaan. Prof. Stalpers schrijft na een evaluatie van de professionele welzijnsvoorzieningen en commerciële cultuuruitingen dat "de narcistische, geïsoleerde en hedonistische mens vaststelt dat de directe bevrediging van zijn gevoelens en behoeften in welzijn en cultuur geen uitkomst biedt. In de ruimere omgeving waarin men nu zo vrijblijvend cultuur- en consumptieklakkend kan ronddarren, dienen mogelijkheden geboden te worden om zich voor langere tijd intensiever te verbinden in een liefhebberij, een sociale, culturele, sportieve en politieke interesse, en waar men daarbij via deze activiteit langdurig contact kan hebben en vrienden kan maken." (Informatie, maart 1988, p. 9)

En een bisschop schreef: "Op het schrale eilandje van de ikzucht is men gauw uitgekeken en veel groeit er niet. Elke vooruitgang belooft meer dan hij geven kan en moet daarom steeds nieuwe beloften in het vooruitzicht stellen voor mensen die dat minder en minder vertrouwen." (Paul Schruers, Tekenen van Hoop, 1978, p. 250). Mede daarom groeit de kloof tussen mensen en cultuur.

Cultuur wordt meer en meer geïnternationaliseerd. Openheid op de wereld is in Vlaanderen traditie én noodzaak. Toch is er nu een trend bezig die ons bezorgd maakt: omdat cultuur steeds meer een economisch produkt wordt, dreigen waardevolle Vlaamse cultuuruitingen vanuit andere cultuurgebieden, wier bevolking soms meer dan 20 keer die is van Vlaanderen en Nederland samen, in een genadeloze concurrentieslag weggedrongen te worden. Niét wegens een lagere kwaliteit. Wél wegens de verschillende schaalgrootte, die in deze technische tijd een ongelijk en bijzonder ongunstig uitgangspunt is. Uiteindelijk zijn er dan velen die zich in deze geïnternationaliseerde en

gecommercialiseerde cultuur niet herkennen. Maar mede daarom groeit de kloof tussen mensen en cultuur.

Waar cultuur in Vlaanderen ten minste sinds de jaren 60 synoniem was voor verdraagzaamheid, groeit in een groot segment van de culturele wereld een nieuwe intolerantie. Daarbij wordt de religieuze dimensie van mens en samenleving doodgezwegen, behalve wanneer men de christenheid kan belachelijk maken of aanvallen, wat dan gebeurt met een verbetenheid die men zich voor geen enkele sekte of andere wereldgodsdienst - hoe fundamentalistisch ook - kan voorstellen. Een cultuureditorialist schreef daarover: "Militante onverdraagzaamheid in naam van het pluralisme is een nieuw fenomeen in onze samenleving. Maar bepaalde partijen, kranten en soms de BRT hebben niet door, dat ze daarmee de tak doorzagen waarop ze zitten: de democratie, die gemene noemer van velerlei leefregels." (GVH in De Standaard, 3.4.1987) Mede daarom groeit de kloof tussen mensen en cultuur.

In het rijke Vlaanderen groeit een cultuurproletariaat

Deze kloof heeft een gevolg dat we ons in onze dromen van een generatie terug niet konden voorstellen, zelfs niet in een nachtmerrie: in het rijke en hoogontwikkelde Vlaanderen groeit een cultuurproletariaat. Waar veralgemeend onderwijs en vorming tot in de jaren 60 zorgde voor een merkwaardige gelijkmaking - ook op cultureel vlak - naar boven, groeit onze samenleving opnieuw uiteen: kinderen uit cultuurarme gezinnen worden daarbij nog armer, vooral omdat zij niet langer de school als voornaamste opvoeder hebben, maar publiciteit en commerciële media, die niet gericht zijn op opvoeding maar op onmiddellijk profijt.

De kloof tussen massa en cultuur, de passieve cultuurconsumptie, de internationalisering van de vrije-tijdsindustrie, de nieuwe onverdraagzaamheid en het opkomend cultuurproletariaat: het zijn vijf scherpe trekken die samen een te somber beeld vormen. Het is een onvolledig beeld ook, wanneer we zien hoevele koren, volkskunstgroepen, liefhebberstoneelgezelschappen, muziekgroepen, geschiedkundige kringen, studiegroepen voor heemkunde, conservatoria, academies en andere, mensen sterk motiveren en groeien in kwaliteit. Het is een eenzijdig beeld bovendien, omdat het de reële tekenen van hoop niet omvat, die men in Vlaanderen kan ervaren. Vele verenigingen en jeugdgroepen met traditie maken immers - na een crisisperiode - een nieuwe

opgang mee, en menige nieuwe beweging speelt in op nieuwe behoeften. Vlaanderen is nog geen geblokkeerde maatschappij, nog geen verzameling van alleen maar individualisten en materialisten, nog geen voorwerp van puur rationalisme en economisme. Er leeft, er groeit hier zoveel dat rust op diepe overtuiging, echtheid en onbaatzuchtige inzet.

Toch ontraden nuchterheid en realiteitszin elk triumfalisme, want naast zoveel positieve evoluties en tekenen van hoop blijven er de donkere schaduwen van de reële en zelfs opnieuw groeiende cultuurkloof. Maar deze slagschaduwen zijn even zoveel uitdagingen om, in nieuwe vormen voor nieuwe omstandigheden, actief op te treden als behartigers van het cultuurbelang in al zijn facetten.

Dit houdt alvast in: sensibiliseren, activeren; mensen bewust maken van wat waardevol is, publieke opinie mee maken en eventueel goedgekozen acties voeren om de overheid te wijzen op haar rol. Het gebeurt al af en toe, maar wie begaan is met cultuur moet het meer doen. Deze taak tegenover de overheid vloeit voort onder meer uit de constatacie die een professor Hedendaagse Geschiedenis enkele tijd geleden deed: 'De politici weten dat moet worden ingegrepen, maar als beroepslui zijn ze volkomen afhankelijk van de wispelturige kiezer. Ze hebben zich verstrikt in het cliëntelisme en als houder van een BTK-statuut is het hun betrachting opnieuw verkozen te worden. Hun beroep is verkozen worden, wat ook de kostprijs moge zijn voor de gemeenschap.' (Jules Hannes, Vlaanderen morgen, 86/3, p. 5-6)

Vier opties

Opdat de kostprijs op cultureel vlak niet te hoog zou zijn, moeten wij het cultuurbelang bij degenen die ons regeren, actief verdedigen.

Enkele belangrijke opties in deze cultuurbehartiging zijn:

1. Cultuurspreiding en -bemiddeling zijn op de eerste plaats een opdracht voor het vrije initiatief. Overheidscultuur leidt immers al te gemakkelijk tot bureaucratie, stroefheid en een slechts schijnbaar pluralisme in dit bij uitstek waardengeladen terrein van de samenleving. Waar inzake onderwijs het katholieke net niet mag gediscrimineerd worden in vergelijking met het officiële, moet inzake cultuur de overheid de absolute voorrang geven aan het bestaande vrije initiatief in al zijn pluriformiteit. Inzake culturele centra

bij voorbeeld, houdt dit in dat sociaal-culturele verenigingen tegen dezelfde voorwaarden (inzake zaalhuur, gespecialiseerd personeel, publiciteit, risicodekking, enz.) van het cultureel centrum gebruik moeten kunnen maken als dit centrum zelf voor activiteiten die het zelfstandig organiseert; die eigen initiatieven zijn dan best zo weinig talrijk mogelijk, want voorrang dient te gaan naar onthaal en samenwerking met verenigingen. Dat dit kan, wordt op verschillende plaatsen door goed functionerende cultuur- en ontmoetingscentra bewezen.

2. De overheid dient meer middelen vrij te maken voor cultuur. Dit zijn op de eerste plaats financiële middelen, want cultuur is voor mens en samenleving tenminste even belangrijk als zoveel andere sectoren die nochtans veel zwaarder doorwegen in begrotingen en rekeningen. Dit zijn - op plaatselijk vlak vooral - ook aanzienlijk meer middelen in de vorm van gespecialiseerd personeel, gebruik van infrastructuur, materiaal en informatiekanalen.
3. De overheid - en inzonderheid de Vlaamse regering - moeten zich inzetten om cultuur uit de handen van commercie te houden. Dit impliceert dat zij haar eigen verantwoordelijkheid niet mag afwentelen op allerlei vormen van mecenaat en sponsoring.

"Cultuur: dichterbij de mensen". Het blijkt - ook in dit eeuweinde van vrije tijd en economische rijkdom in het westen - een gigantische en boeiende opdracht met vele facetten; een taak voor de overheid en de geëngageerde staatsburger; een uitdaging voor instellingen en organisaties. Alleen zo kunnen tekenen groeien tot feiten, hoop tot werkelijkheid.

Norbert D'hulst

CULTUURVERSPREIDING IN VLAANDEREN

(slottoespraak door de algemene voorzitter)

Tijdens dit debat is een aantal problemen in verband met cultuurverspreiding opgeborreld. Ik ben zo vrij er enkele meer in reliëf te brengen. Op sommige vragen is het antwoord vrij eenvoudig, voor andere problemen is de oplossing minder vanzelfsprekend.

1. Een eerste spanningsveld is dat tussen de cultuurverspreiding en de middelen die daarvoor ter beschikking staan, of gesteld worden, in een periode van economische crisis.

De overheid zou de media in hun culturele, opvoedende rol nog beter kunnen bijstaan, door het invoeren van een differentiële subsidiëring, vooreerst per cultuursector, gaande van "amusementsprogramma's" tot moeilijker toegankelijke kunstevenementen, en verder op basis van kwaliteit in elke sector. Op die wijze kan de huidige te grote dwang van kijkcijfers en oplagen worden afgezwakt.

Gelukkig kunnen we vaststellen dat een aantal particuliere instellingen en bedrijven, ondanks de economische achteruitgang, belangrijke financiële bijdragen blijven leveren tot de cultuurverspreiding.

Het is bovendien verheugend vast te stellen dat hier en daar vrijwilligersinitiatieven opduiken, zoals dat van de inwoners van Kessenich, die de muurschilderingen van hun kerk onder leiding van een deskundige hebben hersteld. Wellicht moeten we creativiteit in die richting meer stimuleren.

2. Een tweede probleem is de verhouding tussen de verschillende media, die bijdragen tot cultuurverspreiding. Op het eerste gezicht lijkt het een concurrentiestrijd op leven en dood met als overwinnaar de audiovisuele groep.

Dit is echter geen correct beeld, want het boek blijft zijn aantrekkingskracht behouden door de suggestieve kracht van de verbeelding van de lezer en de

podiumkunsten blijven publiek trekken door het fascinerende contact met de acteurs.

In feite is er een interactie tussen deze media: heel wat mensen zetten de stap naar het museum door de stimulerende invloed van een boek over kunstwerken; anderen worden aangezet tot theaterbezoek langs de omweg van door TV uitgezonden verfilmd toneel.

3. Een derde spanningsveld in de cultuurverspreiding is dat tussen elitarisme en vulgarisatie.

Elke mens is blijkbaar niet even ontvankelijk voor alle kunstvormen, doch meestal kan men daarin bijleren en bovendien moeten we het tot onze verantwoordelijkheid als academisch gevormden rekenen, om zoveel mogelijk mensen in de gelegenheid te helpen brengen, kennis te maken met de verschillende vormen van cultuur en kunst. Dan heeft eenieder minstens de mogelijkheid om op eigen initiatief dit basisinzicht uit te diepen.

Dit is het grote belang van goede vulgariserende programma's. In dat opzicht citeer ik graag Mevrouw Vigdis FINNBOGADOTTIR, presidente van IJsland, in de Standaard van 19 februari 94: Wat televisie kan, heb ik dezer dagen bij de Radio en Televisie Universiteit gezien. Die Vlaamse film over Van Dijkstra was een prachtig voorbeeld van wat wij jongeren kunnen tonen over de culturele rijkdom van ons verleden."

Een analoge ervaring deed ik op tijdens het bezoek aan de poëzietentoonstelling in het Westvlaamse Watou vorig jaar, waar een selectie van Nederlandstalige gedichten van ondermeer Hugo Claus, Anton Van Wilderode, grafisch of door geluidsband in een aangepaste kamer, of stal van een boerenerf, of stuk weide werden voorgesteld.

4. Een laatste spanningsveld dat ik in verband met cultuur kort wil aanraken, is dat tussen eigenheid en universaliteit. In feite rijst er slechts een zwaar probleem, indien we één van beide extreme standpunten zouden innemen: hetzij de totale culturele isolatie met afwijzing van het contact met andere culturen, hetzij de stelling dat alleen een smeltkroescultuur zaligmakend zou zijn.

Manonnel Vegdes Funn boga dattiz

Mag ik terug de presidente van IJsland citeren: Wij zijn met welgeteld 265.000. Maar we blijven waakzaam over de erfenis van ons verleden. De taal, het woord, vormt daar voor ons de kern van .... Onze tradities dragen wij aan de jongeren over: het geheugen van ons verleden, het bewaren van onze culturele identiteit ...

Een volk zonder geheugen, heeft geen toekomst ... Wij lopen er echter helemaal niet bedrukt bij: we zijn kosmopolieten, die met vertrouwen naar de toekomst kijken."

Ik geloof dat de meesten onder ons zich in deze woorden kunnen herkennen. De stelling komt in feite neer op het streefdoel van de beweging voor het Europa van de volkeren: "Eenheid in verscheidenheid, dus verrijkende eenheid, juist door een open verscheidenheid.

Er kunnen ook problemen ontstaan, wanneer de culturele openheid van een volk misbruikt wordt door een ander volk om een imperialistische cultuurpolitiek te voeren, doch daarop verder ingaan zou ons te ver buiten ons onderwerp brengen. Doch dit soort inmenging zoals de bouw van een franstalig cultureel centrum in de Vlaamse gemeente Wezenbeek-Oppem en het verspreiden van een franstalig politiek blad (Carrefour) in Vlaams Brabant met de financiële steun van de Franse gemeenschap, verhindert juist het gewenste cultureel akkoord tussen Vlaanderen en Wallonië.

Ik hoop samen met mevrouw Leysen dat aan deze toestand zo vlug mogelijk een einde komt.

Laat me besluiten. Zonder in naïviteit te vervallen pleit ik ervoor om te streven naar de verwezenlijking van de droom van het kind in elk van ons: namelijk een samenwerkingsmodel tussen alle volkeren in Europa en in de ganse wereld, met hun taal- en culturele eigenheid en een eigen grondgebied, in diepe eerbied voor de menselijke persoon en voor de natuur.

Eric Ponette

WAT VALT ER ZO AL TE BELUISTEREN IN ONZE AFDELINGEN ?

De afdeling Klein-Brabant-Rupelstreek-Vaartland slaagde erin een lid van de vrijmetselaarsorde naar de afdeling uit te nodigen voor een opmerkelijke en openhartige causerie én discussie over de VRIJMETSELARIJ.

Hij bracht ons de verklaring waarom er enkel mannen toegelaten worden, waarom de tempels niet publiek toegankelijk zijn, de muziek zo een belangrijk element uitmaakt bij de ritusbeleving, de rituele betekenis van de witte handschoenen, van de schortjes en de halskraag, de inwijding en het doorworstelen van de verschillende graden.

Na de uiteenzetting van en de discussie met de heer Rik Bobine werd het de leden duidelijk waarom de vrijmetselarij geen acties naar buitenuit onderneemt. Er bestaat geen gemeenschappelijke leer of overtuiging; er zijn geen vrijmetselarij- filosofen.

In de vrijmetselarij zitten elementen uit de kristelijke leer (de bijbel), het boedhisme en de alchemie i.a.w. uit verschillende hoogstaande leerstellingen; men gaat echter soms (te) ver, zelfs tot charlatanerie toe. De basisidee is echter dat het om een religieuze aangelegenheid gaat rond grote levensvragen.

Oorspronkelijk zocht men rond 1700 een uitweg voor de godsdiensttwisten; enkel in België en Frankrijk evolueerden verschillende federaties (vb. Groot Oosten) naar het antiklerikalisme.

In feite komt het erop neer dat het lid van de orde tracht zich te verdiepen in hogere waarden en langs deze weg de persoonlijke vervolmaking nastreeft.

De aanwezigen waren de spreker zeer dankbaar voor zijn sympathieke, vrijmoedige en verhelderende uiteenzetting.

R.L.

Uit de afdelingen.

De afdeling Klein-Brabant-Rupelstreek-Vaartland bracht in 1993 een culturele samenwerking tot stand met de voorzitter van het Departement Afrikaans en Nederlands van de Universiteit van Stellenbosch in Zuid-Afrika. Aan de professoren Combrink en Lina Spies werd voorgesteld de meest verdienstelijke student in het departement Nederlandse taal en letteren te lauweren.

De laureaat werd Jean Jordaan met de scriptie "Van lewensbeskouing tot vakmanskap: Nijhoff se "De eenzame" en "Mozart".

De VVA-boekenprijs omvatte boeken over de geschiedenis van Vlaanderen, over de taal en letteren van Zuid-Nederland en kijkboeken over ons land.

De prijs werd bezorgd via de Ambassade van Zuid-Afrika te Brussel. Geïnteresseerde VVA-leden kunnen een fotokopie van het gelauwerd werk verkrijgen op het centraal secretariaat van VVA te Brussel.

R.L.

Uitnodiging aan alle VVA-leden.

3 juni 1994 om 20.30 u

Sylvia TRAEY speelt voor het KOSEVO KINDERZIEKENHUIS SARAJEVO.

Plaats: Kapel van het Elzenveld, Lange Gasthuisstraat 33, Antwerpen.

Informatie bij Marleen Van Ouytsel (tel.: 03/230 17 96)

1 - 11 juli 1994

Vlaams-Europese week in het Europees vredesdomein rond het Gedenkteken van de Vlaamse ontvoogding; inlichtingen over interessante dagtrips kunnen verkregen worden op het IJzerbedevaartsekretariaat, IJzerdijk 49, 8600 Diksmuide tel. 051.50.02.86 - fax. 051.50.22.58

28 augustus 1994

67ste IJzerbedevaart te Diksmuide met als thema "Brussel".

Briefwisseling

Financiering van gemeenschappen en gewesten.

Brief aan de Eerste Minster

Geachte Heer Eerste Minister,

Tot onze verbijstering hoorden we U eind vorig jaar pleiten voor een grotere bijdrage van gemeenschappen en gewesten tot de gezondmaking van de rijksfinanciën.

Onze vereniging heeft steeds een ondubbelzinnige fiscale verantwoordelijkheid en toewijzing van een deel van de nationale schuld aan gemeenschappen en gewesten verdedigd.

Tevens betogen wij reeds vele jaren dat de splitsing van de sociale zekerheid, naast de mogelijkheid van eigen beleidslijnen voor Vlaanderen en Wallonië, belangrijke besparende effecten inhoudt.

U meende er wijs aan te doen ons advies naast U neer te leggen.

De financiering van gemeenschappen en gewesten hield U strak in handen van de nationale overheid via door U uitgewerkte financieringswetten.

Minder dan 6 maanden na de goedkeuring van de laatste financieringswet, wil U deze reeds herroepen.

Steeds hebben wij beweerd dat nationale financieringswetten een uiting zijn van wafelijzerpolitiek en aanzetten tot consumptiefederalisme.

Dergelijke mechanismen ondermijnen het Belgisch samenhorigheidsgevoel.

Nu blijkt Uw financieringswet inderdaad een zware misrekening te zijn. Dit verwondert ons geenszins.

Vanzelfsprekend zullen we de opheffing van de financieringswetten en hun vervanging door volledige fiscale autonomie voor gemeenschappen en gewesten met een billijke verdeling van de nationale schuld, toejuichen en steunen.

Nooit zullen we echter aanvaarden dat aan de financieringswetten geraakt wordt in het nadeel van gemeenschappen en gewesten.

Voor ons is zelfs het aanpassen van het indexeringsmechanisme totaal

onbespreekbaar.

Indien U toch maatregelen in die richting zou doorzetten, zouden we dit als woordbreuk beschouwen.

Zelfs verontschuldigen wegens onvoorziene omstandigheden, wij denken hierbij aan de slechte economische toestand, kunnen wij hier niet aanvaarden.

U had besluiten moeten trekken uit het lakse begrotingsbeleid dat U zelf in het leven riep bij de regeringsonderhandelingen van 87-88, toen U hoopte op hoogconjunctuur.

Daarom aanvaarden wij slechts het integrale behoud van de huidige financieringswetten of fiscale autonomie voor gemeenschappen en gewesten.

In de hoop dat U rekening houdt met ons standpunt tekenen wij met de meeste hoogachting, namens het hoofdbestuur van V.V.A.

Antwoord van de Eerste Minister

Geachte heren academici,

Betreft: Financiering van gemeenschappen en gewesten.

Ik heb uw brief van 20 januari 1994 goed ontvangen.

Ik begrijp uw bezorgdheid voor de financiering van gemeenschappen en gewesten.

Toch wil ik u erop wijzen dat voor de evaluatie van de financiële situatie van ons federaal land niet alleen de federale financiën, maar ook de financiën van gemeenschappen en gewesten in rekening worden gebracht. Het is dan ook weinig billijk zware saneringen vanwege de federale overheid tot afbouw van de openbare schuld te verwachten zonder dat de gemeenschappen en gewesten aan enige beperking inzake schuldfinanciering zouden onderworpen zijn.

Zonder zelf in te gaan op de al dan niet wenselijkheid van een verdeling van de openbare schuld, stel ik vast dat u pleit voor een verdeling van de nationale schuld, maar een wijziging in de financieringswet in het nadeel van de gemeenschappen en de gewesten afwijst. In dit verband zou ik graag uw aandacht erop vestigen dat elke verdeling van de nationale schuld in het

nadeel van de gemeenschappen en de gewesten uitvalt. Dit is zo als zij wordt doorgevoerd via een wijziging van de financieringswet; dit is evenzeer zo als zij wordt doorgevoerd via het vervangen van de financieringswet door een nieuw financieringsstelsel. Bovendien, zelfs als de verdeling billijk kan worden genoemd, dan nog zal zij een last leggen op de financiën van de gemeenschappen en de gewesten.

GEMEENSCHAPPEN EN GEWESTEN: HET VERDRIET VAN VLAANDEREN

(vrije tribune De Standaard (18 april 1994) met toelating van Prof. R. Senelle overgenomen)

Sinds onheuglijke tijden is het grondgebied waarop een volk leeft een onvervangbaar deel van zijn politiek, sociaal en cultureel leven. Politieke activiteiten zijn door de grenzen van dat grondgebied in de ruimte bepaald. Politieke macht zonder een duidelijk en definitief afgebakend grondgebied is niet werkzaam. Ook een volk heeft behoefte aan territoriale cocooning. Een goed voorbeeld hiervan zijn de deelstaten in federale naties zoals de Bondsrepubliek Duitsland en Zwitserland. In beide even genoemde federale staten is de eigenheid van elke deelstaat veiliggesteld en is er van enige bemoeienis op het grondgebied van een deelstaat door een andere deelstaat geen sprake. Het ligt dan ook voor de hand dat alleen een federale staatsordening de politieke teloorgang van multiculturele staten zoals Zwitserland en België kan tegengaan. Maar dat betekent de eerbiediging van een fundamenteel principe van het federalisme, namelijk dat elke federale staatsordening steunt op de indeling van de federatie in deelstaten, zoals dat het geval is voor de Zwitserse kantons en de Duitse Länder.

Luidens art. 1 van de Belgische grondwet is België een federale staat, samengesteld uit de gemeenschappen en de gewesten. Het federale koninkrijk erkent derhalve de indeling van de federatie in deelstaten niet. Uit de artikelen 2, 3 en 4 van de grondwet volgt dat België drie gemeenschappen, drie gewesten en vier taalgebieden omvat. De grenzen van de gewesten en de taalgebieden zijn wettelijk vastgelegd, deze van de gemeenschappen enkel op onrechtstreekse wijze aangezien art. 127, 128 en 129, van de grondwet bepalen dat de dekreten van de Vlaamse en Franse Gemeenschappen kracht van wet hebben, respectievelijk in het Nederlandse taalgebied en in het Franse taalgebied, uitgezonderd onder meer wat betreft de gemeenten palend aan

een ander taalgebied en waar taalfaciliteiten bestaan.

Belangrijk is hier wel het bepaalde bij art. 127 en 128 van de grondwet waaruit volgt dat de Vlaamse Gemeenschap enerzijds en de Franse Gemeenschap anderzijds bevoegd zijn voor hun taalgenoten op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wat cultuur, onderwijs en persoonsgebonden aangelegenheden betreft. Uit wat voorafgaat maken bepaalde Waalse politici en het Franstalig establishment op dat de Franse Gemeenschap niet aan enig territorium is gebonden maar alleen bestaat uit een Gemeenschap van Franssprekende personen met het gevolg dat de Franse Gemeenschap ook buiten het territorium van Wallonië en Brussel moet kunnen optreden. Deze stelling is door Gemeenschapsminister van Franse Cultuur Eric Thomas verdedigd, in interview dat op 6 april jl. in deze krant verscheen. Deze eis is een dodelijk gevaar voor de Vlamingen en moet te allen prijze worden bestreden.

Daarom alleen reeds betekent het constitutionele vastleggen van de onaan-tastbaarheid van de taalfaciliteiten in enkele randgemeenten rond Brussel een zware politieke nederlaag voor de Vlamingen. Deze scheve situatie moet bij de eerstvolgende herziening van de grondwet ongedaan worden gemaakt. In een deelstaat Vlaanderen is er uiteraard van taalfaciliteiten geen sprake meer, ook al kan het verdwijnen van die taalfaciliteiten over een bepaalde periode - bij voorbeeld 10 jaar - worden gespreid.

Aan de hand van wat voorafgaat trouwens zullen Vlaamse lezers zonder moeite kunnen opmaken dat die dwaze opsplitsingen in Gemeenschappen en Gewesten van Vlaanderen voor de Walen en het Franstalig Brussels establish-ment het middel bij uitstek is om de natievorming van Vlaanderen en de erkenning als echte deelstaat, in een federaal België, te dwarsbomen. De Vlamingen zijn reeds een volk, maar Vlaanderen is nog steeds geen deelstaat zoals een Zwitsers kanton of een Duits land.

De opsplitsing van het territorium van een deelstaat in Gemeenschappen en Gewesten bestaat nergens ter wereld behalve in België. Voor de Franstaligen komt het erop aan de Vlaamse politieke macht met alle mogelijke middelen af te zwakken, inzonderheid nu de Vlaamse Gemeenschap reeds de bevoegd-heid van het Vlaamse Gewest uitoefent met het gevolg dat er één Vlaamse Raad en één Vlaamse Regering is. De Gemeenschappen en Gewesten

kunnen niets anders zijn dan de zoveelste fase in de geleidelijke omvorming van de instellingen van het koninkrijk België tot een volwaardig federaal staatsbestel.

Gemeenschappen en Gewesten zijn gewoon staatkundige nonsens. Vlaan-deren moet één geheel in het federale koninkrijk uitmaken met het statuut van een deelstaat. Zulks is vanzelfsprekend ook het geval wat Wallonië betreft. Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest blijft uiteraard beperkt tot de 19 gemeen-ten en blijft de huidige bevoegdheden uitoefenen. Vlaanderen en Wallonië behouden hun bevoegdheden op het territorium van het Hoofdstedelijk Ge-west net zoals nu. Er kan geen sprake van zijn dat Brussel een deelstaat zou zijn zoals Vlaanderen en Wallonië.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mag zijn huidige juridisch statuut binnen de grenzen van de negentien gemeenten behouden. Niettemin deel ik ten volle de mening van Guido Tastenhoye, die in "Naar een Vlaamse strategie voor Brussel" onder de titel "Essay over de toekomst van Brussel" met reden vooropstelt dat de institutionele constructie waarbij Brussel de status kreeg van een bijna-gewest, althans wat de gewestbevoegdheden betreft, maar aan Franstalige kant nu ook - door het Sint-Michielsakkoord - wat betreft een deel van de gemeenschapsbevoegdheden, een enorme flater was.

Er was geen enkele reden, tenzij de aanmatigende opstelling van de Fransta-ligen, om de Brusselaars een rechtstreeks verkozen gewestparlement te geven, met verkozenen die een heuse parlementaire status genieten. Men had gewoon de bestaande agglomeratieraad moeten herstructureren met een ondergeschikte, regelgevende bevoegdheidsafbakening, waarbij Brussel onder directe federale voogdij bleef bestuurd vanuit Vlaanderen en Wallonië (met de mogelijkheid tot delegatie van bevoegdheden) wat de persoonsgebonden aangelegenheden betreft.

Duitstalig België moet in elk geval volledig worden losgekoppeld van het Waals Gewest en voorlopig een afzonderlijke Duitstalige provincie worden. Later kan over het definitieve statuut van Duitstalig België worden beslist. Zoals ik al reeds vroeger heb uiteengezet, zal het federale België definitief moeten bestaan uit twee deelstaten, Vlaanderen en Wallonië, en twee subgewesten, het Brussels Hoofdstedelijke Gewest en het Duitstalig Gewest.

Op juridisch vlak moet een federale staatsordening zo eenvoudig mogelijk worden gehouden. Indien we de toekomst van het federale koninkrijk België veilig willen stellen, moet elke conflictstof in de mate van het mogelijke worden vermeden. De zogenaamde taalfaciliteiten in de Vlaamse rand rond Brussel en het huidige kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde zijn goede voorbeelden van hoe het niet moet.

De indeling van België in deelstaten is hoe dan ook in de tijd onafwendbaar, de culturele en taalkundige onaantastbaarheid van het territorium van elke deelstaat is een van de voornaamste middelen om de middelpuntvliedende krachten in dit land een halt toe te roepen.

Robert SENELLE

Manifest van het Davidsfonds

“De staatkundige toekomst van Vlaanderen”

In het manifest van het Davidsfonds van september 1993 worden nog enkele knelpunten van de recente Belgische staats hervorming op een rijtje gezet. Daar zijn de financiële onrechtvaardigheden tussen Vlaanderen en Wallonië als gevolg van de scheefftrekking van de sociale zekerheid, de manier waarop de schuldenlast tot stand kwam en beheerd wordt en de spreiding van Belgische investeringen over Vlaanderen en Wallonië. Verder heerst er een inefficiëntie en onbestuurbaarheid veroorzaakt door de uitbouw van Brussel en straks ook Duitstalig België als derde en vierde gewest, waardoor Vlaanderen met meer dan 60% van de Belgische bevolking steeds in een minderheidspositie gedrongen wordt. Daarnaast betekent de invoering van een Waalse kiesomschrijving, die niet alleen Wallonië en Brussel omvat maar zich ook uitstrekt over het Vlaamse arrondissement Halle-Vilvoorde en Voeren, een nieuwe inbreuk op het territorialiteitsbeginsel en op het principe van niet-inmenging.

Het Davidsfonds stelt dan ook in zijn manifest dat Vlaanderen moet steven naar een statuut binnen de Europese Unie. Deze doelstelling is verenigbaar met blijvende samenwerking met Wallonië in een Belgische statenbond mits

een aantal strikte voorwaarden vervuld worden, zoals de tweeledigheid van de statenbond, Brussel als hoofdstad van Vlaanderen, de bevoegdheden van de statenbond door de democratische instellingen van beide staten uitdrukkelijk aan de bond toevertrouwd worden en de staten volledig eigen financiële en fiscale verantwoordelijkheden dragen met mogelijke solidariteitsmechanismen van de ene staat tegenover de andere, die duidelijk en doorzichtig verbonden zijn aan het BNP van de staten.

Boekennieuws

De stichting Ons Erfdeel heeft een reeks brochures over enkele aspecten van de cultuur van de Lage Landen uitgebracht, die bestemd zijn voor anderstaligen. Deze zijn:

1. *Nederlands, taal van twintig miljoen Nederlanders en Vlamingen*, over het ontstaan en de ontwikkeling van de Nederlandse taal (64 blzn., geïllustreerd, verkrijgbaar in het Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans, Italiaans, Portugees, Deens, Nieuw-Grieks, Indonesisch, Pools, Servo-Kroatisch, Hongaars, Tsjechisch en Russisch, 300 BEF);
2. *De Lage Landen, geschiedenis van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden*, waarin een helder beeld gegeven wordt van de eenheid en de verscheidenheid in de geschiedenis van België en Nederland (64 blzn., geïllustreerd, verkrijgbaar in het Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans en Italiaans, 300 BEF);
3. *Hedendaagse Nederlandstalige prozaschrijvers*, met een overzicht van de hedendaagse Nederlandstalige proza en fragmenten uit het werk van vijftien belangrijke Nederlandstalige auteurs (128 blzn., verkrijgbaar in het Nederlands, Frans, Duits en Engels, 600 BEF);
4. *Hedendaagse Nederlandstalige dichters*, met een overzicht van de hedendaagse Nederlandstalige poëzie en een bloemlezing van 52 belangrijke Nederlandstalige dichters (128 blzn., verkrijgbaar in het Nederlands, Frans, Duits en Engels, 600 BEF).

De brochures zijn te bestellen bij Ons Erfdeel vzw, Murissonstraat 260, 8931 Rekkem (rek. nr. 000-0907100-53).

Vlaemsche Hoekjes is een nieuwe uitgave van de Werkgroep de Nederlanden.

Het betreft hier een bundeling van alle verhalen en vertellingen, die de in Steenvoorde geboren Jan Sepieter schreef in Noordfranse bladen (Journal des Flandres, La Bailleuloise en l'ndicateur des Flandres) onder de schuilnaam Corneel en met als titel "Vlaemsche vertellingen".

Of het nu gaat over Marijke van Winnezele, de portrettrekker van Steenvoorde, e Vlaemsche boer, het verschil tussen Parijs en de Westhoek of het wat skabreuze Fonsje in Duinkerke, steeds vinden we de luim terug die Sepieter kenmerkt. Het is een leuk boekje dat de gulle lach koppelt aan het typisch Westhoekse dialect en op passend wijze de taal en de geest van de Frans-Vlamingen weerspiegelt. Veel vertellingen zijn geïllustreerd met een luimige tekening.

Te bestellen door storting van 250 BEF op rekeningnummer 446-9618521-44 van de Werkgroep de Nederlanden, Poperinge.

Diner in het kasteel van Horst na de algemene ledenvergadering

HET VERBOND DER VLAAMSE ACADEMICI v.z.w.

zoekt voor snelle indiensttreding een:

ADMINISTRATIEVE SEKRETARIS (V/M)

categorie 3 of 4 - paritair komitee 218.00

leeftijd: 23 tot 30 jaar

woonplaats: Brusselse agglomeratie

taakomschrijving:

zich inleven in academisch vlaamsvoelend intellectuele kring; administratie van algemeen secretariaat, organiseren en uitvoeren, informatica (o.a. werken met tekstverwerker en databanken), telefoon & faxfunctie beheersen, contacten met 12 afdelingssecretariaten en ministerie van cultuur vlot verzorgen, opdrachten van het hoofdbestuur zelfstandig uitvoeren

werkindeling:

halftijds (uurregeling af te spreken) en ongeveer 10 avondvergaderingen en 2 zaterdagmiddagvergaderingen per jaar

salaris: volgens barema voor bediende categorie 3 of 4

werkadres: Emiel Jacqmainlaan, 126 - 1000 Brussel

ervaring in soortgelijke functie is pluspunt

CURRICULUM VITAE EN FOTO te zenden naar:

Centraal Secretariaat van het Verbond der Vlaamse Academici,
ter attentie van Apr R. Lamens, algemeen secretaris,

Emiel Jacqmainlaan 126

1000 Brussel